

Το δέντρο της χρονιάς 2001. Ο Πλάτανος (*Platanus orientalis*)

Εισαγωγή

Ο πλάτανος είναι ένα από τα λίγα μεγάλων διαστάσεων πλατύφυλλα ιθαγενή δέντρα του τόπου μας. Η οικογένεια του πλατάνου είναι μικρή με ένα μόνο γένος που περιλαμβάνει γύρω στα εννέα είδη. Όλα τα είδη του πλατάνου απαντούνται στο βόρειο ημισφαίριο. Η φυσική του εξάπλωση όμως δεν είναι καθόλου ξεκάθαρη επειδή έχει εισαχθεί και φυτευτεί σε πολλές περιοχές από αρχαιοτάτων χρόνων. Αυτή αρχίζει από τις 20° Ανατολικά μέχρι τις 78° Ανατολικά. Οι πληθυσμοί του ανατολικά του Ιράν πιστεύεται ότι έχουν προέλθει από φυτεύσεις ενώ υπάρχουν και αμφιβολίες για την εξάπλωση του στη Στερεά Ελλάδα. Το φυσικό νότιο όριο της εξάπλωσης του φαίνεται ότι είναι οι πληθυσμοί του στην Ιορδανία και το Ιράν, ενώ το βόρειο όριο της εξάπλωσης του βρίσκεται στη Βαλκανική Χερσόνησο. Έχει εισαχθεί στην Αυστραλία, Αμερική αλλά και σε πολλές χώρες της Ευρώπης.

Ιστορικά στοιχεία

Ο πλάτανος είναι δέντρο που απαντούσε στην Κύπρο κατά τα τελευταία 2.500.000 χρόνια, όπως αποδεικνύεται και από απολιθώματα που έχουν βρεθεί σε διάφορα μέρη του νησιού. Η αναγνώριση του σαν σημαντικό δέντρο αρχίζει από τα πολύ παλιά χρόνια. Εκτενείς αναφορές γι' αυτό μπορεί κάποιος να συναντήσει στα χρονικά των Περσών, Μογγόλων, Ελλήνων και Ρωμαίων.

Στην αρχαιότητα εκτιμόταν η αξία του ως δέντρο που φυτευόταν για τη σκιά του αλλά και ως καλλωπιστικό. Τα τελευταία χρόνια όμως λόγω της έλλειψης ξυλείας που παρατηρείται παγκόσμια, έχει δοθεί περισσότερη σημασία στη χρήση του για την παραγωγή ξυλείας, ενώ παράλληλα η χρήση του για σκοπούς αναψυχής παραμένει εξίσου σημαντική.

Περιγραφή

Ο πλάτανος μπορεί να φθάσει το ύψος των 30μ. όμως υπάρχει μαρτυρία για ένα δέντρο στην περιοχή του Καυκάσου με ύψος 40μ. και διάμετρο 6μ. Αναφορές για δέντρα με διάμετρο μεγαλύτερη των τριών μέτρων είναι πολύ συχνές.

Η κόμη του είναι πολύ μεγάλη και πλατιά όπως φυσικά αναμένεται να είναι για ένα είδος που εκτιμήθηκε πρώτα απ' όλα για τη σκιά του. Οι κλώνοι είναι τεράστιοι όμως ο κορμός του είναι ευθυτενής. Ο φλοιός του είναι χαρακτηριστικός, με ασπριδερό χρώμα που ξεφλουδίζεται σε μεγάλα ακανόνιστα λέπια, αποκαλύπτοντας καφετιά, πρασινωπά ή γκριζωπά κομμάτια του εσωτερικού φλοιού δίνοντας του εμφάνιση μωσαϊκού.

Το δέντρο είναι μόνοικο όμως τα αρσενικά και θηλυκά κεφάλια βρίσκονται σε διαφορετικούς ποδίσκους. Συνήθως τα κλαδιά φέρουν είτε μόνο αρσενικά είτε μόνο θηλυκά άνθη, ή βρίσκονται σε διαφορετικά μέρη του ίδιου κλαδιού. Στην άνθηση τα κεφάλια των αρσενικών ανθέων έχουν διάμετρο 5-10 χιλιοστά. Υπάρχουν 5-8 στήμονες, ενωμένοι σε ομάδες μέχρι τεσσάρων. Το είδος είναι ανεμόφιλο και δεν αυτογονιμοποιείται. Τα θηλυκά κεφάλια έχουν αρχικά διάμετρο 5-10 χιλιοστά, ενώ φθάνουν στα 20-25 χιλιοστά με την ανάπτυξη του καρπού. Το σπέρμα του είναι μικρό κάρσο, κωνικής μορφής με πηκτικές τρίχες. Η διασπορά των σπερμάτων γίνεται με το νερό και τον άνεμο. Το ξύλο του χρησιμοποιείται στην επιπλοποιία, στην κατασκευή πορτοπαραθύρων, κιβωτίων, торνευτών, μικροαντικειμένων, ξυλόφυλλων, ξυλοπολτού και χαρτιού.

Ο πλάτανος χρησιμοποιείται πολύ και ως καλλωπιστικό δέντρο, για φυτεύσεις κυρίως μέσα στις πόλεις. Επιπρόσθετα με την αισθητική του αξία, η μεγάλη του ικανότητα να αντέχει στην ατμοσφαιρική ρύπανση των πόλεων, το καθιστούν δέντρο περιζήτητο για δεντροφυτεύσεις.

Οικολογία

Στην κύρια περιοχή της εξάπλωσης του, το δέντρο αυτό απαντάται σε υψόμετρο μέχρι 1.500μ. Αρκετές αναφορές το φέρνουν να κατεβαίνει μέχρι και το επίπεδο της θάλασσας. Όμως αναφορές πάνω από τα 300μ. είναι πιο συνήθεις. Ο πλάτανος συνήθως σχηματίζει αραιές συστάδες κατά μήκος ρυακιών και ποταμών. Συνοδεύεται συνήθως από είδη ιτιάς, σκληρόδρου, μέρικου, λυγαριάς και κυρίως ροδοδάφνης.

Διατήρηση και διαχείριση

Ο πλάτανος θεωρείται ως ένα από τα πλέον σημαντικά πλατύφυλλα είδη των κυπριακών δασών και για το λόγο αυτό πάντοτε ευνοείται έναντι της τραχείας πεύκης αλλά και του σκλήδρου κατά τη διάρκεια υλοτομιών.

Από τα πολύ παλιά χρόνια είχε εκτιμηθεί η αξία του ως δέντρου που φυτεύεται για αισθητικούς λόγους, και γι' αυτό έχει φυτευτεί σε πλατείες, σε μοναστήρια και κοντά σε ξωκκλήσια.

Ο πλάτανος της Αγίας Μαύρης με ύψος 36μ. και περιμετρο στο στήθιαίο ύψος (1.30μ.) 7.55μ. πιστεύεται ότι είναι ο μεγαλύτερος πλάτανος της Κύπρου. Άλλα μεγάλα δέντρα βρίσκονται στο Μηλικούρι, στα Καμινάρια, στο Φοινί και στο Γουδί.

Επίλογος

Ο πλάτανος ο ανατολικός θεωρείται ως ένα από τα πλέον σημαντικά πλατύφυλλα δέντρα του τόπου μας και για το λόγο αυτό πρέπει να παρθούν μέτρα για την προστασία του. Η προστασία του πρέπει να διασφαλιστεί κυρίως στις περιοχές της φυσικής του εξάπλωσης. Η περιορισμένη παρουσία του ως μέλους μιας πολύ σπάνιας φυτοκοινωνίας του τόπου μας, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα προστασίας των φυσικών πληθυσμών του θα έχουν ως αποτέλεσμα την ταυτόχρονη προστασία και άλλων σημαντικών ειδών της κλωρίδας και πανίδας του τόπου μας.

Κείμενο: Κ. Κυριάκου

Φωτογραφίες: Κ. Λογγίνος

Το δέντρο της χρονιάς 2001

Ο Πλάτανος (*Platanus orientalis*)

Γ.Τ.Π. 98/2000 — 3.000

Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών

Τυπώθηκε στο Τυπογραφείο της Κυπριακής Δημοκρατίας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΩΝ